

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НОРМАТИВНИХ БАЗ ВИКОНАННЯ

ВАРТІСНОЇ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ЗБИТКІВ В УКРАЇНСЬКИХ, МІЖНАРОДНИХ

ТА ІНШИХ ЗАКОРДОННИХ СТАНДАРТАХ

24 червня 2022 року

Останнім часом в Україні стрімко зростає потреба у виконанні оціночних робіт з визначення розміру збитків та їх адекватного відшкодування. Це пов'язано, насамперед, з розгортанням на території України широкомасштабних військових дій, у ході яких майну і майновим правам великої кількості як фізичних, так і юридичних осіб було заподіяно шкоди. Втрачено, повністю або частково зруйновано величезну кількість об'єктів житлової, комерційної та виробничо-складської нерухомості; пошкоджено комунікаційні шляхи, інженерні мережі та об'єкти паливно-енергетичної інфраструктури. Велика кількість підприємств були змушені припинити свою діяльність, втративши нерухоме та рухоме майно, майбутні прибутки, клієнтську базу і працівників. Ці збитки мають бути адекватно відображені у документах бухгалтерського обліку та податкової звітності цих підприємств, що не видається можливим без проведення їх професійної вартісної оцінки.

Великих втрат зазнали нематеріальні активи суб'єктів ринкових відносин, яким було заподіяно значного економічного знецінення внаслідок різкого зростання невизначеності соціально-політичної, економічної та фінансової ситуації у країні. При цьому нікуди не

зникли традиційні для мирного часу джерела виникнення збитків: пожежі, залиття та затоплення, втрата майна і забруднення навколишнього середовища при виникненні аварій техногенного характеру, руйнування будівель і споруд через вплив природних факторів і стихійних лих, пошкодження елементів будівельних конструкцій внаслідок несанкціонованого перепланування приміщень чи проведення будівельних робіт у безпосередній близькості до пошкодженого об'єкта, та інше. Можна з впевненістю констатувати, що в Україні у останні місяці кількість об'єктів нерухомості, що зазнали збитків, стрімко зростає.

Все це вимагає якнайскорішого виконання великого обсягу робіт з вартісної оцінки заподіяних збитків, що може бути достовірно здійснено лише професійними оцінювачами вартості майна і майнових прав. Адже будь-які судження щодо розміру збитків, висловлені у кожному конкретному випадку неуповноваженими особами без виконання професійної оцінки, характеризуються великим ступенем суб'єктивності і вкрай низькою достовірністю величини вартості. Зроблені цими неуповноваженими особами висновки щодо вартості збитків не мають і законодавчо встановленого підґрунтя. Особи, що роблять подібні висновки, не несуть жодної відповідальності за їх зміст і, не будучи професійними оцінювачами, взагалі не мають морального права їх робити - адже зазвичай вони не можуть підтвердити точність і правильність названих ними результатів оцінок збитків. Такі непрофесійні судження можуть лише ввести в оману усіх потенційних користувачів цих висновків і викликати низку подальших помилок та непорозумінь при прийнятті важливих управлінських рішень, зокрема - щодо вартості, можливості і доцільності відновлення та відбудови об'єктів пошкодженого чи втраченого майна.

Слід визнати, що вимоги до виконання економічних вимірювань вартості відшкодування збитків в українській нормативній базі прописані у дуже обмеженому обсязі. Питанням методології оцінки вартості збитків і визначення розміру адекватного відшкодування приділено явно недостатньо уваги, що залишає великий простір для довільної інтерпретації загальних положень стандартів у цьому специфічному випадку. Винятком є методика оцінки вартості збитків при пошкодженнях колісних транспортних засобів, де ці питання розглянуті достатньо конкретно і деталізовано. Натомість для усіх інших випадків заподіяння збитків на сьогодні відповідних спеціалізованих методик немає, що вимагає від оцінювачів самостійного вирішення проблем вибору чи розробки методичної бази, відповідної до кожної конкретної оціночної ситуації. Нині у галузі вартісної оцінки

не існує апробованих та затверджених у встановленому порядку методик визначення кількісних показників вартості збитків, придатних для усіх можливих випадків. Відтак судження про показники цієї вартості виносяться на підставі застосування творчих евристичних підходів до розробки методик встановлення вартості збитків, що іноді перевищує можливості пересічного оцінювача та, фактично, виходить далеко поза межі поставлених йому завдань. Такі методики для кожного конкретного випадку заподіяння збитків часто опрацьовуються оцінювачами на власний розсуд у щораз інший спосіб, що, зрозуміло, може призвести до отримання цілком неспівставних результатів у однакових оціночних ситуаціях.

Ця прогалина, очевидно, зумовлена тим, що в Україні розвиток теоретичної бази вартісної оцінки історично здійснювався переважно шляхом регламентації найбільш загальних вимог до виконання оціночних процедур, без достатньо глибокого і деталізованого опрацювання методик для окремих класів і видів об'єктів оцінки. Оцінка вартості збитків ніколи не була пріоритетним напрямком і за кількістю оціночних робіт не могла конкурувати з набагато більш численними видами робіт - таких, як оцінка об'єктів житлової, комерційної та виробничо-складської нерухомості. Економічні вимірювання вартості такого майна і майнових прав, що здійснюються методами вартісної експертної оцінки, є більш важливими для нормального функціонування механізмів ринкової економіки. Назагал, результати виконання оціночних робіт, здійснюваних вартісними оцінювачами, широко застосовуються при укладенні ринкових угод купівлі-продажу, визначенні бази для оподаткування, встановленні вартості оренди майна, розрахунку вартості внесків у статутні фонди суб'єктів підприємницької діяльності, оцінці вартості нематеріальних активів та майнових прав, тощо. Такі вимірювання виконують також ціноформуючу функцію для визначення вартості товарів і послуг, що є необхідним для ефективного здійснення процедур ціноутворення у процесі взаємодії суб'єктів ринкових відносин. Балансування цін попиту і пропозицій на ринку відбувається під час безперервного інформаційного відображення індикаторів товарно-грошового обміну серед учасників ринку, але розрахункове виявлення точки цього балансу на конкретну дату оцінки для конкретного об'єкта оцінки до дати завершення ринкової транзакції з цим об'єктом є неможливим без професійного виконання оціночних робіт. У порівнянні з такими роботами оцінка вартості збитків дотепер виглядала дещо другорядним напрямком, але зараз її значення очевидним чином підвищилося.

Не підлягає сумніву, що для забезпечення єдності економічних вимірювань методики оцінки вартості збитків у однотипних оціночних ситуаціях мають бути уніфікованими, що вочевидь вимагає застосування науково обґрунтованих засад. Найчастіше обґрунтування підходів і оціночних процедур у звіті про оцінку вартості збитків обмежується доволі формальним аналізом дотримання у ньому загальних вимог діючої нормативно-законодавчої бази. Це є необхідним, але очевидно недостатнім для отримання у висновку оцінювача обґрунтованого неупередженого судження про показник вартості збитків, встановлений на підставі виконаних економічних вимірювань. Таким чином, у звіті часто поза увагою залишаються принципово важливі питання методології встановлення показників вартості збитків, достовірності і ступеня невизначеності результатів оцінки. Така ситуація, безсумнівно, нагально потребує розробки уніфікованих, об'єктно-орієнтованих та науково обґрунтованих методик встановлення подібних показників. У найкращому випадку, показники невизначеності результатів здійснених економічних вимірювань мають бути об'єктивними і носити кількісний характер, тобто не залежати від суб'єктивної точки зору оцінювача.

Оскільки у галузі вартісної експертної оцінки вартості збитків нині відсутні затверджені методики визначення показників результату оцінки, виконавці вимушені вдаватися до евристичних методів дослідження, розробляючи власні методики або адаптуючи існуючі методики з інших наукових галузей. Зрозуміло, що при цьому має бути забезпечений єдиний уніфікований підхід до структури та алгоритму обробки даних у подібних методиках, який міг би забезпечити співставні і доказові результати дослідження. Тому актуальною є задача детального розгляду законодавчо-нормативного та теоретичного підґрунтя для опрацювання методик встановлення результатів економічних вимірювань вартості збитків, здійснюваних методами вартісної експертної оцінки. Потреба у визначенні нормативних засад подібних методик є вельми нагальною, оскільки останнім часом в Україні стрімко зростає кількість пошкодженої нерухомості і у багатьох випадках необхідним є прийняття невідкладних рішень щодо її подальшого використання. Актуальною вимогою сучасності також є опрацювання об'єктивних критеріїв для встановлення ступеня невизначеності результатів економічних вимірювань вартості збитків, які можуть бути виражені кількісними показниками і не залежатимуть від особистих переконань та упереджень дотичних до справи оцінювачів та рецензентів.

Відсутність затверджених методик визначення кількісних показників результатів

вартісної експертної оцінки вартості збитків вимагає застосування творчих, евристичних підходів до вирішення цієї проблеми. При формуванні звіту та обґрунтуванні методики розрахунку результатів оцінки доцільно враховувати положення методичних рекомендацій, у яких зазначається, що жодне експертне дослідження не може здійснюватися тільки за допомогою розроблених окремих методик. Будь-яка експертна оціночна задача містить у собі елемент невизначеності й тому у тому чи іншому ступені вимагає від експерта самостійного, творчого підходу. Тому методика конкретного дослідження сполучає у собі заздалегідь розроблені алгоритми та створені самим експертом у процесі роботи евристичні (творчі) способи вирішення завдання. Зокрема, до цього часу залишається не вирішеною у загальному вигляді задача опрацювання методики кількісної оцінки ступеня невизначеності результатів економічних вимірювань, що здійснюються методами вартісної оцінки вартості майна. Не розроблені та не затверджені методики отримання об'єктивних показників точності та невизначеності цих результатів, які були би внесені до Реєстру методик судової експертизи, що ведеться згідно з вимогами нормативно-правових актів. Тому, за умов відсутності у Реєстрі потрібної методики, виникає потреба у розробці евристичних методик дослідження або адаптації відомих загальних методик встановлення характеристик якості вимірювань до специфіки конкретних різновидів економічних вимірювань. Отже, відсутність затверджених та внесених до Реєстру методик проведення судових експертиз методик визначення кількісних показників точності та невизначеності результатів звітів з вартісної експертної оцінки вимагає застосування у судовій економічній експертизі та при підготовці і рецензуванні звітів вартісних оцінювачів науково обґрунтованих творчих підходів до вирішення цієї проблеми. У фаховій літературі та періодиці нині вже достатньо матеріалів стосовно опрацювання підходів до встановлення кількісних показників якості результатів економічних вимірювань на засадах ймовірнісного підходу з статистичним аналізом даних ринкової інформації.

Встановлення розміру заподіяних збитків у загальній картині багатогранної оціночної діяльності дотепер було відносно невеликим, але від початку широкомасштабних військових дій та лавиноподібного зростання кількості руйнувань об'єктів нерухомості важливість і суспільна потреба у виконанні цього виду робіт збільшилася. Велика кількість власників пошкодженого майна потребує документального підтвердження вартості заподіяних збитків, і можна очікувати, що у найближчій перспективі ця кількість буде лише зростати.

При цьому варто взяти до уваги, що збитки, як об'єкт оцінки, є не найпростішим і далеко не найлегшим випадком оціночної задачі. Адже результат їх оцінки є дуже неоднозначним - залежно від того, якими підходами і методами скористається оцінювач і які законодавчо-нормативні засади буде ним застосовано. Один результат ми отримаємо, якщо будемо аналізувати лише витрати, понесені власником при створенні об'єкта пошкодженого майна у минулому. Зовсім інший - якщо розглянемо втрачену корисність цього майна, тобто неотримані прибутки і інші втрачені вигоди від його використання. Важливим є питання, чи враховувати і яким чином враховувати фізичний знос і інші фактори знецінення пошкодженого майна - що також має безпосередній вплив на результат оцінки.

Надзвичайно велике значення має те, яким чином буде враховано фактор зміни вартості грошей у часі. Адже і витрати на створення та підтримання у придатному стані майна у минулих періодах, і потенційні майбутні прибутки від його використання за умови відсутності пошкоджень мають бути приведені до дати оцінки, тобто у обох випадках слід розрахувати сучасну вартість суми цих грошових потоків. Тому при оцінці вартості збитків на сучасну дату оцінки виявляється необхідним дослідження усієї історії створення та розгляд перспектив подальшої експлуатації об'єкта, з метою якнайбільш докладного дослідження закономірності зміни його вартості в часі, до дати заподіяння шкоди і після неї. При аналізі втраченої корисності велике значення має те, наскільки далеко у майбутнє відсунутий горизонт прогнозування, адже можна розглядати майбутні втрати власника протягом прогнозного періоду різної тривалості. Залежно від цієї тривалості обсяг втрачених прибутків буде, очевидно, зовсім різним. Не цілком однозначним є поділ між прямими і непрямыми збитками: як буде показано нижче, за різних початкових умов оціночної ситуації та при використанні різних нормативних баз, ті чи інші специфічні складові загальних збитків можуть бути віднесені або до першої, або до другої категорії. Зрештою, при оцінці збитків підприємств і діючого бізнесу мають бути враховані змінні у часі ризику функціонування об'єктів прибуткової нерухомості, які мають знайти своє адекватне відображення у застосованих ставках капіталізації, компаундування або дисконтування, відмінних для різних періодів діяльності.

До того ж слід врахувати, що подальше використання звітів з оцінки вартості збитків майже завжди пов'язане з необхідністю участі виконавця оціночних робіт (а іноді - і рецензента) у судових засіданнях. Зазвичай оцінка збитків власне і робиться для того,

щоби обґрунтувати і підтвердити обсяг претензій пошкодкованої сторони до винуватця заподіяння шкоди. Судові суперечки майже завжди передбачають виконання рецензування, висловлення протилежною стороною закидів у неякісній і непрофесійній оцінці або, як мінімум, протиставлення виконаному звіту альтернативної оцінки з відмінним результатом. Це вимагає від оцінювача великої уважності, акуратності, послідовності при підготовці звіту та, іноді, необхідності виконання додаткової роботи по захисту власних висновків.

Подані вище об'єктивні фактори спричиняють високий ступінь невизначеності результату оцінки вартості збитків і викликають небажання багатьох наших колег братися за виконання оціночних робіт у цій галузі. Але нині необхідність у виконанні подібних оціночних робіт об'єктивно збільшується, зростаючі потреби ринку оцінки диктуватимуть свої вимоги і формуватимуть попит, який має бути задоволений. Цим зумовлена безсумнівна актуальність більш глибокого дослідження законодавчо-нормативної і методологічної баз вартісної оцінки заподіяних збитків.

Нещодавно Постановою КМУ «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» №326 від 20 березня 2022 року затверджено «Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації», відповідно до якого встановлені загальні вимоги до процедур визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії. Визначення вартості шкоди та збитків здійснюється окремо за 15 напрямками: людські втрати та пов'язані з ними соціальні витрати; економічні втрати, пов'язані з людськими втратами; військові втрати; втрати, пов'язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку, боротьби із злочинністю, забезпеченням безпеки дорожнього руху; втрати житлового фонду і об'єктів житлово-комунального господарства; втрати земельного фонду; втрати лісового фонду; втрати надр; втрати акваторії; збитки, завдані природно-заповідному фонду; втрати інфраструктури транспорту, телекомунікаційної мережі і зв'язку; втрати енергетичної інфраструктури; втрати культурної спадщини; економічні втрати підприємств; втрати установ та організацій. Пунктом 4 цього Порядку визначено, що до підготовки проєктів оціночних методик та здійснення оцінки шкоди і втрат можуть залучатися представники неурядових організацій, вартісних інформаційно-аналітичних центрів та громадських організацій.

Зрозуміло, що у зв'язку з цим на громадські організації фахівців з вартісної оцінки та на усіх оцінювачів України ляже велике навантаження. Ця робота є, з нашої точки зору, необхідним і своєчасним кроком у напрямку виконання порівняльного аналізу нормативних баз НСО України та МСО. Автори переконані, що впровадження у практику вартісної оцінки та рецензування оціночних робіт більш сучасних та більш деталізованих вимог МСО, які вимагають більшої конкретизації та кращого обґрунтування вибору оціночних процедур, дозволить забезпечити застосування єдиних уніфікованих методичних підходів до визначення показників вартості збитків при виконанні економічних вимірювань в Україні. На наше глибоке переконання, значення вимог МСО у цій галузі оцінки лежить насамперед у методологічній та юридичній площинах. Оскільки характерною загальною особливістю оцінки збитків є надзвичайно високий відсоток випадків заперечення стороною відповідача результатів оцінки, виконаної на замовлення пошкодженої сторони. Часті випадки незгоди сторони відповідача з результатами виконання таких оціночних робіт є цілком зрозумілими, з огляду на діаметрально протилежні інтереси сторін у судовому провадженні. Але ця особливість накладає на оцінювача обов'язок особливо уважно ставитися до питань законодавчо-нормативного обґрунтування вибору методичних підходів та оціночних процедур. В іншому випадку навіть цілком адекватні і переконливі результати можуть бути заперечені у процесі змагання сторін в ході судового засідання - і зовсім не через неправильність чи невідповідність методології оцінки, а лише внаслідок формальних заперечень достатності її обґрунтування.

Оскільки національна методологічна база для виконання вартісної експертної оцінки вартості збитків нині опрацьована недостатньо, це залишає вітчизняним оцінювачам великий простір для вибору підходів і методів оцінки. У низці випадків судження оцінювачів не можуть бути підкріплені достатнім науково-методичним обґрунтуванням лише на підставі НСО. Але для якісного здійснення економічних вимірювань вибір методологічної і нормативної баз має бути належним чином обґрунтований. Тут на допомогу вітчизняним оцінювачам може прийти використання міжнародних стандартів оцінки (МСО) та закордонних стандартів оцінки країн, у яких вимоги до здійснення оцінки вартості збитків опрацьовані більш повно і деталізовано. У тих випадках, коли певні проблемні питання визначення розміру збитків у національній нормативній базі оцінки не визначені, або вимоги НСО є аж надто загальними, цілком обґрунтованим слід вважати використання МСО та закордонних стандартів. Звичайно, їх вимоги не можна

розглядати, як обов'язкові для вітчизняних оцінювачів - але вони однозначно можуть бути корисними для належного обґрунтування вибору оціночних підходів і методів. Відтак безсумнівний інтерес становить аналіз описаних у цих документах теоретичних засад, алгоритмів і методик встановлення вартості збитків при виконанні економічних вимірювань методами вартісної оцінки. Вимоги МСО та закордонних стандартів до виконання оцінки вартості збитків можуть бути важливим доповненням до діючих НСО, які становлять підґрунтя національної нормативної бази оцінки.

Авторами [статті](#) Маркус Я.І. (Голова Експертної Ради УТО, FRICS), Поздняков Ю.В. (член Експертної Ради УТО, провідний експерт-оцінювач) та Максимов С.Й. (Президент ВАФО, MRICS, WAVO-WRV) була проаналізована:

1. Законодавчо-нормативна база встановлення вартості відшкодування збитків при виконанні економічних вимірювань в Україні, зокрема:

- Вимоги Закону України;

- Вимоги Національних стандартів оцінки;

- Вимоги нормативних актів нижчого рівня.

2. Законодавчо-нормативна база встановлення вартості відшкодування збитків у міжнародних стандартах, зокрема:

- Міжнародні стандарти оцінки MCO - 2017 (IVS - 2017);
- Міжнародні стандарти оцінки TEGoVA EVS – 2016;
- Європейські стандарти оцінки бізнесу EBVS – 2020;
- Міжнародні стандарти оцінки MCO - 2020 (IVS - 2020);
- Міжнародні стандарти оцінки MCO - 2022 (IVS - 2022);

- Глобальні стандарти оцінки RICS – 2020.

3. Законодавчо-нормативна база встановлення вартості відшкодування збитків у закордонних стандартах, зокрема:

- Стандарти США UASFLA 2016 та USPAP 2014 – 2021;

- Стандарт Польщі V.8.

Дослідженням встановлено, що єдиних уніфікованих вимог до виконання оцінки збитків не існує, але фрагментарні дані різних нормативних документів дають можливість скласти достатньо цілісну, повну і взаємно несуперечливу картину загальних принципів і методичних підходів. У законодавчо-нормативній базі України вимоги до таких економічних вимірювань майже відсутні, за винятком нечисленних вимог до визначення збитків при пошкодженні колісних транспортних засобів та збитків юридичних осіб з державною часткою у праві власності.

Найбільш повно ці вимоги викладені у міжнародних стандартах оцінки EVS 2016, але у них вельми детально розглядаються лише поняття, пов'язані з виконанням оцінки збитків застрахованого майна. Натомість дуже корисними є аналіз джерел виникнення ризиків виникнення збитків та деталізований опис особливостей виконання окремих оціночних процедур. Вимоги стандартів RICS 2020 дають оцінювачеві підстави підходити до визначення розміру відшкодування не лише виходячи з принципу повернення пошкодженого об'єкта до попереднього стану, але розглядаючи також інші можливі варіанти відновлення. Це дозволяє оцінювачеві аналізувати декілька альтернативних сценаріїв відновлення пошкодженого майна, включно зі зміною попереднього цільового призначення земельної ділянки та відбудовою її покращень у «інший спосіб використання». Доречними та корисними можуть бути рекомендації, сформульовані у стандарті UASFLA 2016, де подано великий перелік наслідкових збитків для діючих підприємств та бізнесу.

Для українських колег наявні у МСО (а тим більше - у закордонних стандартах оцінки) коментарі з цього приводу не є обов'язковими і повинні носити виключно довідковий або рекомендаційний характер. Нормативні документи НСО не вимагають від оцінювача при виконанні оціночних робіт розгляду і подання у звіті багатьох специфічних аспектів оцінки збитків, які вимагаються і рекомендуються положеннями МСО. Це означає, що українські оцінювачі не зобов'язані виконувати вимоги МСО до оцінки збитків, але їм не заборонено робити це у випадках, коли НСО недостатньо детально висвітлюють особливості виконання певних процедур. При цьому варто відмітити, що використання і цитування у звіті розглянутих у цій роботі вимог МСО і закордонних стандартів оцінки дає можливість набагато більш переконливо обґрунтувати застосовані оцінювачем принципи, методичні підходи та особливості виконання оціночних процедур при виконанні подібних робіт.

Проаналізовано підходи до виконання оцінки вартості збитків та визначення розміру їх адекватного відшкодування; доведено доцільність при підготовці звітів з їх оцінки пріоритетно використовувати більш повні і більш сучасні концепції, викладені у вимогах

діючих МСО. В такому випадку висновок про вартість збитків також відповідатиме більш сучасним поглядам і трендам світової оціночної думки, зокрема - стосовно характеристик невизначеності отриманих результатів, які є об'єктивною характеристикою їх якості.

Найважливішим висновком роботи є теза про можливість і доцільність узгодженого спільного використання національних, міжнародних та деяких закордонних стандартів оцінки при встановленні показників вартості збитків у економічних вимірюваннях, здійснюваних методами вартісної експертної оцінки. Ключовим питанням якості при проведенні подібних оціночних робіт є, безперечно, ступінь невизначеності отриманих у звіті результатів. В ідеалі, у звіті повинні бути встановлені об'єктивні кількісні характеристики ступеня невизначеності результатів виконаних оціночних робіт, що дасть оцінювачу велику перевагу при виникненні спірних питань стосовно достовірності результату. У межах інформаційно-метрологічної парадигми економічних вимірювань, використовуються показники стандартної і розширеної невизначеності результатів вимірювань. З точки зору оптимального співвідношення інформативності та працемісткості, найкращим можливим описом отриманих при виконанні оціночних робіт результатів є їх представлення у інтервальній формі, з поданням чисельних значень довірчої імовірності та меж довірчого інтервалу. Також можливим є подання оцінок похибок результату, та/або пов'язаних з ними показників, як кількісних вимірників ступеня невизначеності цього результату. Представлення результатів оціночних робіт у інтервальній формі більш повно розкриває отриману при здійсненні економічних вимірювань інформацію, оскільки така форма містить у собі, окрім опису імовірного показника вимірюваної вартості, також і кількісну оцінку ступеня невизначеності отриманого результату. Це дає можливість конкретизувати міру відповідальності оцінювача і чітко відокремити судження оцінювача, за які він може взяти на себе відповідальність, від можливого розширеного трактування отриманого точкового результату оцінки іншими особами, за що оцінювач відповідальності не несе.

У роботі доведено доцільність орієнтуватися на вимоги МСО, як докладніше опрацьовані, більш сучасні, краще науково обґрунтовані та більш відповідні сучасним реаліям ринкової економіки. Пріоритетними підходами при оцінці збитків варто визнати порівняльний і дохідний, як більш ринкові у порівнянні з витратним підходом. Практично усі розглянуті нормативні документи у тій чи іншій мірі акцентують увагу на доцільності використання ринкової інформації при визначенні вартості збитків.

Дещо умовний розподіл збитків на прямі і непрямі, виходячи з контексту вимог, викладених у стандарті UASFLA-2016, може бути переглянутий в залежності від тривалості прогнозного періоду, протягом якого розглядаються наслідки заподіяної шкоди. При більш прискіпливому аналізі джерел виникнення збитку та оптимізації вибору проміжку часу, коли будуть виявлені віддалені в часі наслідки факту заподіяння збитку, виникає можливість повнішого врахування окремих складових загального збитку. Якщо буде доведено наявність причинно-наслідкового зв'язку між джерелами виникнення збитку та наслідками факту їх заподіяння, це може стати легальною підставою для зарахування таких складових загального збитку до категорії збитків, що мають бути компенсовані - тобто "прямих збитків", у термінології НСО-1. Цей стандарт однозначно не дозволяє відносити до прямих збитків втрачений прибуток підприємців, але у стандарті UASFLA-2016 наведено довгий перелік інших віддалених у часі складових загального збитку, які не відносяться до неотриманого прибутку і у певних оціночних ситуаціях можуть розглядатися як компенсовані. Це відкриває для вітчизняних оцінювачів можливість обґрунтовано розширити перелік видів наслідкових збитків, що мають бути відшкодовані.

Як було показано виконаним вище порівняльним аналізом нормативних баз вартісної оцінки у дослідженій галузі, діючі НСО не дають можливості вітчизняним оцінювачам достатньо повно і незаперечно обґрунтувати використані підходи та процедури. Відтак можна рекомендувати колегам звертатися до міжнародних і закордонних стандартів, при потребі посилатися на їх положення і не відмовлятися від цитування вимог цих документів у звітах. Зрештою, це вимагає лише одноразових витрат праці на створення довідкового розділу «Нормативна база виконання економічних вимірювань вартості відшкодування збитків у закордонних та міжнародних стандартах оцінки», який надалі може бути без змін включений до кожного наступного звіту з оцінки збитків, як його довідково-інформаційна частина. Ми маємо надію, що при підготовці такого розділу текст цієї роботи буде корисним нашим шановним колегам, і це зможе реально покращити аргументованість і обґрунтованість оціночних робіт у цій галузі. Опонентам буде важко сперечатися з виконавцем оцінки, якщо у звіті будуть наявні посилання на конкретні діючі МСО - зокрема, у тих питаннях оцінки вартості збитків, які у НСО України залишаються висвітленими недостатньо повно.

Перспективним напрямком подальших робіт у визначеному напрямку є розробка придатних для практичного використання методик встановлення розміру збитків методами економічних вимірювань, наприклад - у вигляді додатків до НСО або окремих методик на рівні підстандартних нормативних актів. Це дало би можливість поступового впровадження у національну практику виконання оціночних робіт рекомендованих МСО більш сучасних концепцій і підходів. Виконання таких методичних розробок є доволі працемістким, але видається конче необхідним з точки зору потреби уніфікації методичної бази вартісної оцінки.

Повний текст статті можна завантажити тут: [Comparative analysis of regulatory bases for damages value appraising implementation in Ukrainian, International and others foreign standards](#)